yeryüzü

BU SAYIDA

OKTAY DENİZ — AHMET CEYHAN
METİN ÖZEK — TAHSİN YÜCEL
A. Yılmaz GRUDALI — A. İLKİN
MUFİDE ANADOL — ALBERT MALTZ
DOĞAN ERGENELİ — CAHİT IRGAT
SAMİ KARAÖREN — N. ÖZER

ON BEŞ GÜNLÜK FİKİR, SANAT DERGİSİ

SAYI: 7 — 15 OCAK 1952 — KURUŞ: 20

VEREM HAFTASI DOLAYİSİYLE

Gazetelerde önce Verem Savaş Derneğinin «Yerlere tükürmeyin, odalarınızı havalandırın» yollu öğütlerini, sonra bir «Verem Savaş Genel Müdürlüğü ihdas edileceğini» okuduk. Dr. Etienne Berthel İstanbul Üniversitesi konferans salonunda verem üzerine bir konferans verdi. Öğrendik ki Taksim dispanserinde 1950-1951 yılı içinde yapılan sağlık yoklamaları ile 10.000 üniversite öğrencisinden 103 kişinin verem olduğu neticesi alınmıştır. Bakan E. H. Üstündağ da gazetecilere «Veremle mücadeleye geniş ölçüde yer vermiş bulunuyoruz» dedi: Ve verem haftası böylece geldi geçti.

Memleketimizde ortalama ömür 37 yıldır. (Sağlık ve S. Y. B.nının demecine göre — 18-9-1951 Cumhuriyet) gene «...memleketin umumi sağlık vaziyetnii gözden geçirdim. Ilk evvel dikkatimi çeken memleketteki verem çokluğu oldu... İstatistikler Türkiyemizde yalnız veremden yılda 40 bin kişinin öldüğünü gösteriyordu. Buna mukabil verem hastalıklarına ayrılan yatakların sayısı bütün memlekette 1000 den ibârettir. Verem hastalığı memleketimizde o kadar yayılmıştır ki eğer âcil tedbir alınmazsa kısa bir zamanda halkımızın yarısı bu hastalıktan mahv ve perişan olacaktır. Çünkü bugün bile vatandaşlarımızın %60 ından fazlasının verem mikrobu ile temâs hâlinde oldukları yapılan ilmî araştırmalarla anlaşılmıştır.» diyen bakan tuhaftır ayni demecinde «Hayırsever vatandaşların yardımı lâzım!» gibilerden hükümetin aczini ilân ve kabul ediyordu.

Bâzıları veremi doğuran geliştiren ekonomik sosyal şartları görmezlikten gelerek yalnız bir hastalıkla mücadeleden bahsediyorlar. Konferansla, genel müdürlük ihdası ile, devede kulak kalan bir iki bin yatağa, bir iki yatak ekliyerek veremle savaşılacağını sanıyorlar veya öyle sanmak işlerine geliyor.

Veremle mücadele, daha geniş bir mücadelenin, barış içinde yaşamak için yapılan mücadelenin bir parçasıdır; ancak bütünü içinde yapılabilirse bir sonuca varılabilir. Açıklıyalım; insanlarımızın vereme yakalanması gıdasızlık, kötü mesken şartları, iş saatlerinin uzunluğu ve çalışma yerlerinin sıhhî olmayışı reel ücretlerin yükselen fiatları sahip edememesi yüzünden hayat standardının gitgide düşmesi gibi sebeplerden ötürüdür. Prof. Tevfik Sağlam 22. 9. 1951 de Vatan gazetesi anketine verdiği cevapta şöyle diyordu: «...Bir kısım halkta hayat standardının yüzde bir kaç yüz yükselmiş olduğuna şüphe yoktur. Fakat buna mukabil halkın büyük çoğunluğunda standart ya pek az yükselmiş veyahut olduğu yerde kalmış ve hatta aşağı bile düşünmüştür. Hele köylerde bu fark daha büyüktür. İktisatcılar ne derler bilmem? Fakat sağ duyu sahibi bir adamın çıkaracağı netice şudur ki memleketin iktisadî gelişmesinden şimdiye kadar en çok istifade eden, küçük bir zümredir. Servet ve refah bunların elinde toplanmaktadır. Büyük kütle ise yerinde sayıyor veyahut pek az ilerliyor. Bu iki kısım arasındaki fark günden güne artıyor ve hiç bir düzelme emâresi görülmüyor...»

Her yıl 40 bin insanımızın ölümüne sebep olan ekonomik, sosyal şartlar bunlardır: Gıdasızlık, kötü mesken, kötü iş şartları, düşük gelir. Bu şartlar ortadan kalkmadıkca yani yurdumuzun ekonomik ve sosyal kalkınması gerçekleştirilmedikçe, veremle savaş müsbet bir netice veremez. Çünkü veremle savaşın iki yolu vardır: 1) Verem olmalarının önüne geçebilmek için vatandaşların geçim seviyelerini yükseltmek. 2) Hastalığa yakalananlar için prevantoryumlar, sanatoryumlar kurmak. Vatandaşların geçim seviyeleri, yurdumuzun ekonomik durumuna sıkıdan sıkıya bağlıdır. Zenginlik kaynaklarımız işletilmedikçe, yerli sanayiimiz kurulmayıp, ziraatimiz geliştirilmedikçe yurttaşların geçim seviyelerinin yükselmesine ve böylece iyi gıdaya, temiz meskene kavuşmalarına imkân yoktur. Oysaki zenginlik kaynaklarımızın işletilmesi sanayimizin ve ziraatimizin geliştirilmesi, bütçede büyük bir kısmın millî ekonomize ayrılmasını gerektirir. Prevantoryum ve sanatoryum inşası ise doğrudan doğruya sağlık ve sosyal yardım Bakanlığı bütçesile ilgilidir. Görülüyor ki verem davası sonunda bir ekonomi ve sosyal politika davası, bir bütçe meselesi oluyor. Bizim bütçemiz ise normal bir bütçe, bir barış bütçesi değildir. Bu şartlar içinde veremle mücadele imkânsız bir hale gelmektedir. Veremle mücadele ancak barış içinde mümkün olur. Ancak yurdumuzun ekonomik kalkınmasiyle, herkesin iş güç sahibi olması, iyi şartlar içinde çalışıp, emeğinin karşılığını almasile kabildir. Meseleyi bu şekil de bütünü içinde görmek lâzımdır. Yoksa her yıl «Veremden 40 bin kişi ölüyor» diye tekralamaktan başka bir şey gelmez ellimizden.

YERYÜZÜ

YAPMACIK ÜZERİNE

Birtakım sanatçılarımız var, gerçek sanatın halkçı sanat olduğunu, yani sürekli bir gelişme, değişme ve oluş halindeki realiteyi aksettiren, halkın gerçek durumunu göstererek onun şuurlanmasına yardım eden, daha iyi bir toplumun kuruluşu için mücadele şevkini artıran, mücadele yollarını gösteren, taraf tutan bir sanat olduğunu seziyorlar; kökü halkın içinde olmayan bir sanatın ömürsüz olacağını kabul ediyorlar. Bu sanatçıların çoğu bir söyleyiş ustalığına da varmışlardır. Netice şu oluyor: mehtaptan bahsedeceklerine hürriyetten, çiçekten bahsedeceklerine barıştan, sevgilinin dudağından bahsedeceklerine insan sevgisinden bahsediyorlar. Ama bu birtakım sanatçıların eserlerinde bir yavanlık, bir tatsızlık, bir yapmacık var ki derhal göze batıyor. Canlı kanlı değil, inandırıcı değil onların eserleri! Neden bu böyle oluyor? Neden bu eserler bizi sarmıyor, onlarda aradığımızı bulamıyoruz?

Bana kalırsa bunu bu birtakım sanatçıların açıkgözlüğünde aramalı; onların düşünce ile aksiyon arasındaki çözülmez bağlılığı anlıyamamalarında aramalı. Bu sanatçılar ölümsüz sanat eserleri vermek, adlarını ebedileştirmek istiyorlar; yoksa toplumun değişmesine, daha iyi bir dünyanın kurulmasına, söylediklerinin gerçekleşmesine eserleri ve hayatlariyle bilfiil iştirak etmek değil! Sözünü ettikleri şeyleri bir turist gibi görüp geçiyorlar, Hareketlerin içine, halkın arasına girmiyorlar. Korkuyorlar! Rahatlarından olacaklarından korkuyorlar. Bir iki iri lâkırdı ile görevlerini yaptıklarını sanıyorlar. Kendilerini aldatarak vicdanlarını susturmaya çalışıyorlar. Biri kalkıyor «Sulh gelince - Yazlık esvaplar dikineceğim - Sulhtan ince» diyor. Tamam! Vazifesi bitti şairin! Bir başkası «Bize göre; bize uygun» bir hürriyet istiyor. Ama ne yapıyorlar bunların gerçekleşmesi için? Barış için, hürriyet için ne yapıyorlar?

Küçük bir Karadeniz şehrinin kayıkçılarından dinlemiştim: Milli Mücadelede şehrin ileri gelenlerinden biri harbe gidenlere bir nutuk çekmiş, mücadeleden, feragattan, kelleyi koltuğa almaktan falan bahsetmiş, sonunda «Hep beraber olalım; gidiniz!» deyip, çıkmış işin içinden. Savundukları davalar için mücadele etmeyen sanatçılar bana hep o adamı hatırlatır: «Hep beraber olalım; gidiniz!» Hiç böylesi sanatçılara inanan bulunur mu? Kim gider onların arkasından? «Da-

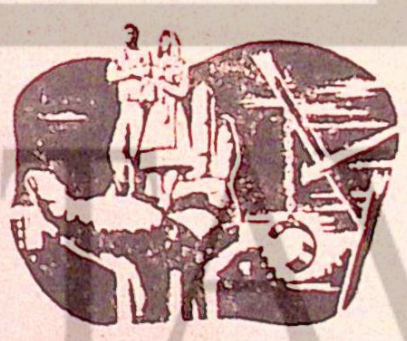
(Arkası İkide)

HASRETİNİ ÇEKTİĞİMİZ DÜNYA..

Savaşlar, iflâslar, çökmeler, felâketler karşısında insan oğu gayri ihtiyarî olarak bu dünyanın yıldırım hızı ile uçuruma yuvarlandığını görüyor ve ümidini kesiyor. Bugün milletlerin bolluk ve refah içinde yaşadıklarını kimsenin iddiaya hakkı yoktur. Fakat bununla beraber hiç olmazsa selâmet yolunu bulabilmek ve el ele verip yürümek için bir kımıldama, gayret ve fikir birliği vardır. Bu tabii akışın felsefece telâkki ve ifadesi kat'iyen müsbettir. Yani bu tabii akış yatağından ve yolundan kat'iyen şaşmaz. Çünkü burada bahis konusu yaşamak hakkıdır, varlık hakkıdır. Geçici hayata dokunan şu veya bu tesir onu esas gayesinden ve hedefinden asla ayıramaz.



1 — Her türlü din, mezhep ve itikattan, her cins, ırk ve renkten olan biz insanlar bir tek millet halinde birleştiğimiz takdirde bu yuvarlak küre üzerinde daha nice yüz binlerce yıl rahat rahat yaşayabiliriz.



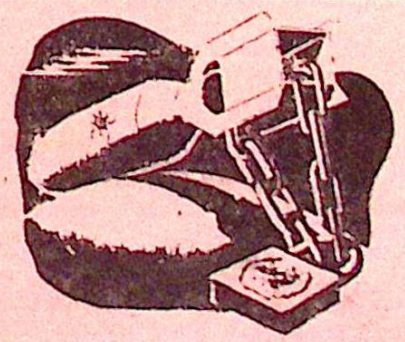
2 — İnsana kıymet verildiğine göre bu kıymet her türlü tahakküm fikrinin üstünde tutulur, ferdin hak ve hürriyeti, şahsa verilecek kıymet istikbalin refahını ve gelişmesini sağlar ve insanlık istikbâle güvenle bakar.



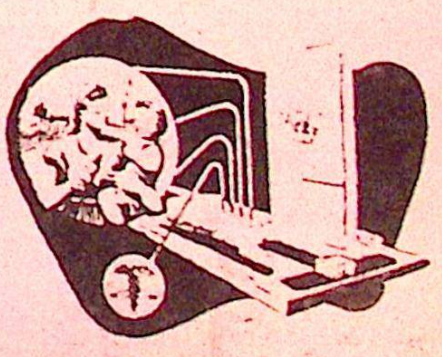
3 — Bütün bu dünya nimetlerine ve iyi şeylere nail olmak ancak her milletin güvenine dayanılarak yapılacak sıkı anlaşma ve andlaşmalarla, hakka hürmete, ruha imanla sağlanabilir. Bu ise enternasyonal güvenle olur.



4 — Başka milletlerin ahlâk ve an'anelerine hürmet etmesini bildiğimiz ve barış hudutlarına riayet ettiğimiz takdirde iyi komşuluk duyguları ile mal mübadelesi yapar ve o zaman onlar bizim biz onların eğlence ve düşüncelerine katılabiliriz.



5 — Yer yüzünde milyonlarca insanı yutan harbi aforoz ettiğimiz takdirde ve ayni zamanda içimizden harp fikri taşıyanın başına hep birlikte çullandığımız takdirde bu kötü ruhu silkip atabiliriz. Dünya rahat eder.



6 — Fikir ve kollar sadece çocuklarımızın refah ve saadetleri için işletilirse tekmil insanların hayat seviyesi yükselir ve makineler de ancak bu uğurda çalıştırılırsa insanlık asırlarda beklediği saadet ve huzura kavuşur.

VEREM BÂBINDA YAZI

Şimdi yedek hekimlik dışında en çok sözü edilen hastalık her halde verendir. Bir taraftan edebiyatta açık yüzünden yatağa düşmüş kişizadelere, acındırılacak genç kızlara kondurulacak en münasip hastalık olurken, diğer taraftan halkımız onu utanılacak, ayıp bir nesne olarak telâkki edegelmiştir. Böylece verem ince hastalık deyimini, fakir fukara hastalığı sıfatı ile birlikte kazanmış oluyor. Halkın sağ duyusu bilimsel görüşlerden önce hastalığın gerçek nedenini görüvermiş.

•

Bugünün hekimlik bilimi göstermiştir ki hastalığın gidişatı ve sonucu bulaştıran âmilden çok bulaşan kişinin vücut durumuna bağlı. O zamana kadar içinde bulunduğu ortam, karşılaştığı kimseler ve diğer yaşama şartları en başta rol oynuyor. Böyle olunca davanın ancak bu ilk sebeblerin ortadan kaldırılması ile halledilebileçği meydanda. Yaygın bir sefalet, hayatta kalmağa güçleştiren bir durumvarken; yıpratıcı, insan gücünün üstünde çalışmalar, yaşama imkânları ile uyuşmaya gülünç ücretlerle ödenirken; dört beş duvar afişi ve radyoda cafcaflı konuşmalarla işlerin düzene girmeyeceği apaçıktır.

•

Toplum sağlığını koruyan bir teknik işi olan hekimlikin ödevleri arasında hastalık sebeblerini bulup çıkartmak ve sonra bunları yoketme imkânlarını aramak da var. Bu da ancak hastayı, çevresinden ayırılmış soyut bir kavram olarak ele almakla değil, tam tersine onu, içinde bulunduğu sosyal ve ekonomik şartlarla birlikte gözden geçirmek sayesinde gerçekleşmiş olur.

Verem konusunda da bir hekim hastasına Streptomycin P.A.S, Conteben ve başkası gibi ilâçları veya üzerinde bilimsel tartışmaların her gün sürdüğü cerrahi operasionları öğütmekle, görevini bitirmiş olurmu? Bu tedavi şartlarının mal olduğu ve halkdan bir kişinin bütçesinin asla yüklenemiyeceği rakamları nasıl bilmemezlikten gelebilir? Günüğününe kazandığını yiyen çoluk çocuk sahibi bir işçiye istirahat, bol ve üstün kaliteli besin, iyi barınma şartları, su bu gibi şeyleri yapmasını söyliyen hekim gülünç olmuyor mu? Bize göre hastanın yerleşebilmesini sağlayan genel şartlar göstermek ve onların yokedilebilme çarelerini araştırmak da hekimin sorumlulukları arasında. Bu günün hekimliği klinik ve laboratuarın sınırlarından dışarı çıkmak, hastalarını yaşama şartları içinde görüp incelemek zorundadır.

•

Birinci cihan harbinin kötü hayat şartları içinde doğanlar, gelişenler daha henüz kırk yaş çevresinde. İkinci dünya harbinin getirdiği yoksulluk içinde büyüyenler, bir yenisinie hazırlanıldığı bu günlerin çocukları, hepsi de gerekli yaşama imkânlarını bulamamak yüzünden vereme hazır bir durumda. E.M. Remarque'in «Üç arkadaş»ındaki harbin sefaletinde ciğerlerini kaybeden Pat'a adım başında rastlıyoruz.

Tuberculose vakalarının artması ve yayılışı uzun süren harb sonlarında veya bunu takipeden yıllarda daha ziyade belirmekte ve bundan sonraki istatistikler en kabarık rakkamları vermektedir.(1) Memleketimizde veremin yayılışına ait grafiğin en üst noktaları 1917-19; 1940-43; 1944 ve sonrası yıllarına rastlıyor.

•

Memleketimizde veremin yaygınlık derecesi korkunçtur. **Lüzumsuz bir iyimserlikle eksik hazırlanan** istatistikler bile bunu gösteriyor. Halbuki «Sosyal mekanizması iyi işleyen ve bu hususda tedbirli bulunan ve içtimai dertlerini imkânlar nisbetinde halle çalışan milletlerde dünya verem istatistiklerine göre zararlar daha az bir yekûn teşkil etmiştir. (2) Diğer taraftan «İspanya bize fiziolojik sefaletin ve ekonomik bozukluğun verem ile olan ilgisine güzel bir misal vermiştir. Bilhassa Madritte verem sefalet dolayısı ile 30 % fazlalık göstermiştir». (3)

•

Konuyu daha kesin bir şekilde açıklamak için resmi yetki sahiplerinin söz ve istatistiklerinden parçalar almağı yerinde bulduk. (4) Bunlara göre memlekette sadece akciğer vereminden ölenler ortalama 70-80 bin kişi kadardır. Buna diğer organ veremleri katılmamıştır. Aksi halde bu sayının 40,2-72 % artacağını yetkililer söylüyor. Bize «100.000 kişide 300-370 açık ve 550-910 faal verem mevcuttur. Akciğer vereminden ölümleri 40 bin etrafında tasavvur eden nazariyeye göre bile her açık veremli için ortalama ömür 2 yıldır.» İşçi yığınlarının, hayat şartları pek çok kötü olan halkın, bulunduğu yerlerde bu ortalama sayılar daha da yükseliyor. Meselâ maden ve fabrika amele leri, demir yolları ve işletmelerinde, çalışanlar arasında oran 100 000 de 1030-1170e varmaktadır. «Üstelik» fabrikalara girmek istiyenlerin sıkı sıkıya muayene edildiğini veremli, verememüsait ve hatta kansız olanların alım madığını da düşünürken, bu sayılar daha da korkunçlaşıyor. Hatta iş hekimliğinde söz sahibi bir araştırıcıya (5) göre «işçiler ve işçi muhitlerindeki verem nisbeti asgâri 4% etrafındadır.» «Mesela Karabükte 1950 senesinin ilk altı ayında 104 işçi ailesinde röntgenle faal ve gayri faal akciğer tuberkülozu tesbit edilmiş, bunlardan 12 tanesi Karabük hastahanesine yatırılarak tedavi edilmiştir.» 12/101 = 11.5%. Aşağıda vereceğimiz sayılar bu muazzam felaket karşısında «mücadele» diye gösterilenlerin zavallı ve üstünkörü olduğunu anlatmıyor mu?

Bu gün Türkiyede devlete ait 2526 verem yatağı vardır. «Buna mukabil Türkiyede veremden ölüm sayısı senede 40.000 itibar edilirse bizde 11,5 ölüme 1 yatak düşmektedir.»(6) «Türkiyede 300.000 veremli olduğunu kabul etmek mümkün» — ki bu sayının çok daha yüksek addedilebileceğini savunan yazarlar da var — olduğuna göre ortalama 120 hastaya bir yatak düşüyor! Üstelik «gayri kabili tedavi bir hale gelen veremlileri hiç bir hastahane ve sanatoryan kabul etmemektedir».(7) Veremliyi tedavi etmekte iş bitmiyor. Hastalığın yeniden tekrarından korumak, kendinin ve etrafının yaşamasını sağlayacak geliri durumu ile uygun bir şekilde ona sağlamak gerekir. Çünkü biliyoruz ki «Verem savaşında muaffakiyet iyileşmiş veya iyileşmek üzere bulunan veremlilerin röplasömanı — sanatoryomdan çıktıktan sonra medikososyal yerleştirme — ile kabildir. Bu husus temin edilmezse tarama ve tedavi için sarfedilen gayret ve para haba olur.»(8) Üstelik bu meselenin de bizde söz konusu edilemiyeceğini eklersek . . .

Metin ÖZEK

Not: Bütün sayılar ve tırnak içindeki sözler XI. Milli Türk tıb kongresinin basılmış olan rapor, tebliğ ve zabıtlarından alınmıştır.(4)

(1), (2), (3), (4) Dr. Ovzi Sanus. Veremin Türkiyedeki yayılışında hangi hayat şartlarının müessir olduğunu araştırmak. XI. M.T.T.K. raporlarından. 16-19 Ekim, Ankara.

(5) Dr. K. Dirik. İşçi veremi ile savaş. XI. M.T.T.K. Sayfa: 165.

(6) Ord. Prof. Dr. T. Sağlam. XI. M.T. T.K. raporlarından. Türkiyede verem savaşı. 1950.

(7) Aynı eser. Sayfa: 168.

(8) Dr. Etienne Berthet. XI. M.T.T.K. Sayfa: 63.

Yapmacık Üzerine

(Başı Birincide)

van mademki haklı, ne diye yola önce sen koyulmuyorsun?» demezler mi?

Bu sanatçılar, daha iyi bir dünya için mücadeleden bahsediyorlar; ama **kendileri mücadeleye yanaşmıyorlar!** Bu sanatçıların anlıyamadıkları taraf burası. Anlıyorlar belki; ama korkularından anlamazlıktan geliyorlar. Bunun için söyledikleri sözlerin inandırma kuvveti pek zayıf oluyor, cansız kansız oluyor, yapmacık, yavan şeyler oluyor eserleri. Çünkü bahsettikleri şeylerin çilesini çekmemişler. Ne sözünü ettikleri insanları tanıyorlar, ne haklı buldukları davaları.. Çünkü bunlar ancak hayatın içine girerek öğrenilecek şeylerdir. Kitaplar öğretmez bunları! Harekete karışmamış bir kimse için haklı bulduğu dava nihayet daha makul bir nazariyeden ibarettir.

Netice ne oluyor: Okuyunca «Yapmacık, diyoruz. İkınmış sıkınmış bir iki klişeyi tekrarlamış, diyoruz. Bu adamın diline yakışmamış bu sözler, diyoruz. Hani ablalarının rujlarına heves edip suratlarını rastgele boyıyarak büyük görünmek sevdasile kendilerini maskara eden kızlar vardır ya, işte onlara dönmüş bu adam, diyoruz.» İşin kötüsü bu birtakım sanatçılar (sünepeler) hakkında verilen bu hüküm bütün halkçı sanatçılara yayılmak isteniyor. Hem sistemli bir şekilde yapıyorlar bunu. Oysaki gerçek halk sanatçıları düşünce ile aksiyon arasındaki çözülmez bağlılığı adam akıllı bildikleri için türküsünü söyledikleri kavgaların içine, davalarını ele aldıkları halkın arasına girmişlerdir. Onlar halkla omuz omuza dövüşmesini bilirler. Eserlerini hayatlarından ayırmazlar. Bunun içindir ki eserleri, canlı, taze, inandırıcı ve kuvvetlidir; yapmacık yoktur, yavanlık yoktur onların eserlerinde.

Oktay DENİZ

DERGİLER:

BEŞ SANAT

Eskiden Eminönü Halkevinin finanse ettiği, fakat halkevleri «millete iade edildikten» sonra yazarlarının parasiyle çıkmaya devam eden Beş Sanat dergisinin her sayısında üzerinde durup düşünülecek yazılar bulmak mümkün.

Aralık. 1951 sayısında Kemal Çilingiroğlu «Sebeplerden birisi» adlı başyazısında ceza kanunundaki değişiklerden bahsederek «Her falsolu ve muzir fikir cereyanını zindan ve daraçacı ile yok etmeğe çalışmak yaşadığımız yüzyılın müsbet görüşüne uymaz» diyor. Hedefin «müzir fikrin baskısı altına girmeyecek uyanık, açık, olgun ve müsbet fikirli bir cemiyet kurmak» olması gerektiğini ileri sürüyor.» Böyle bir cemiyetin ana unsurlarını ortaya koymak ve sonra bu ana unsurları üniversiteler, laboratuarlar, enstitüler, operalar, tiyatrolar, kütüphaneler, matbaalar hülasa yüzyılımızın medeni vasıtalariyle realize etmek gerektir» diye tutulması gerektiğine inandığı yolu gösteriyor. Ama biz bu çeşit «medeni vasıtalarla», yahut bir başka deyimle, kültür yolu ile böyle bir toplumun kurulabileceğine inanmıyoruz. Toplumu değiştirmek mümkündür. Çünkü toplumda, tabiat olayları gibi, birtakım kanunlara uyarak gelişir ve değişir. Bilimin inceleyip meydana çıkardığı bu kanunlara göre toplumu değiştirmenin temel şartı o toplumun üretim araçlarını, üretim münasebetlerini değiştirmektir. Kültür de bu değişmede şüphesiz önemli bir rol oynar; ama bu temel faktöre bağlı olarak; yoksa kültür, ekonomik bünyede değişme olmaksızın, bir toplumun değişmesini gerçekleştiremez. Kemal Çilingiroğlu, sonra, «...Türk inkılaplarına ve Kemalizme gereken önemi vermeğe ve bu vadide asla ihmale, fedakârlığa, tavize sapmamağa mecburuz» demesine rağmen Beş Sanat da Kemalizmi bir bütün olarak almıyor. Lâik Atatürk'ün sesini dergiden duymak mümkün ama emperyalizm düşmanı ve «Yurtta sulh, cihanda sulh» diyen barışsever Atatürk'ün sesini duymak mümkün değil.

Necip Alsan ankete verdiği cevapta «Türk sanatına, toplumca yaşamanın değerlerini, sorularını, insan sevgisini getirmiş olan günümüzün Türk sanatçıları adları unutulmıyacak kişilerdir. Şiire metafizik, kişisel anlamlar vermeğe çalışanlara gelince; onların arabası her gün biraz daha geriye doğru gidiyor» diyor. Dilden söz ederken «Devrim geçiren bir ülkede dil değişikliği de gerekli dir» diyor. Diyor ya, ben pek sanmıyorum öyle olduğunu. 1789 dan sonra Fransada, Ekim İhtilâlinden sonra Rusya'da dil değişti mi? Bir devrimden sonra, o devrimi zaruri kılan ekonomik bünye değişmesine uyarak o toplumun siyasi, hukuki, dini, artistik, felsefi görüşlerinde, kurumlarında bir değişme olur. Ama dil, onlar gibi değildir; sosyolojik bir deyimle, dil üst-yapı değildir. Kabul ediyoruz, dilde de bir takım değişmeler olur; zenginleşir, bazı kelimeler yeni manalar alır, bazı kelimeler ortadan kayb olur. Ama dilin esası, yani temel vokabüler ve gramatikal bünyesi aynı kalır. Necip Alsan «yeni bir dil» diyor. Halktan kopan, halkkı hakir gören Osmanlı idareci sınıfı kendine has bir dil kurmak sevdasile türkçeye pek çok arapça, farsça kelime sokmuştu; ama bir dil kuramamışlardı, çünkü konuştukları dilin kendine has bir temel vokabüleri ve bir gramatikal bünyesi yoktu. Bugün bu özenti neticesi dilimize giren yabancı kelimeleri atarak, halkın konuştuğu dille yazıyoruz. Ama «yeni bir dil» den bahs edilemez. Bir dil, devrimden önce olduğu kadar devrimden sonra da işe yarar. Çünkü dil, muayyen bir sınıf tarafından yalnız o sınıfın çıkarları için değil, bütün toplum tarafından toplumun bütün fertleri için yaratılmıştır. Bunun içindirki bir sınıf tarafından o sınıfın çıkarları için yaratılan üst-yapı gibi devrimden sonra değişmek zorunda değildir. Mistik ve skolâstik düşünceden söz ederken Necip Alsan «Düşünce toplumu değil toplum düşünceyi yapar» diyor. Bir çok aydınımızın bir ömür boyu varamadıkları bir gerçek. Yalnız «Toplum ilerlemesini düşünce engellemez» sözüne takıldım. Bu, materyalizmin mekanist bir tefsiri olmuyor mu? Düşünceyi toplum yapar; ama düşünce de toplumun ilerlemesini çabuklaştırabilir veya geciktirebilir.

OK.-DE.

Karanlıklar üstüne

Karanlıklar yine yüklendi kapılarına şehrin
dayanmak ne mümkün biraz daha
ne mümkün biraz daha içmek güneşin ışıklarını
paramparça avuçlarından
seyretmek raksını aynaların duvarlarda ne mümkün —
istesek de istemesek de saracak etrafımızı
korku ve düşüncelerle kucaklaşacağız
köşe başlarında beynin
yarım kalmış kalmış uykularımıza rağmen —

Bırak yakma lâmbayı!
bırak simsiyah — yağmurlu elleriyle okşasın
alev alev yanan alnımı
bırak mısralar okutsun yine
o muhteşem — o altın yazımız
o uğruna can koyduğumuz kitab-ı mukaddes'den —

Bırak yakma lâmbayı!
bırakdı karanlık ülkelerden geldik
belli bir zaman sonu — kan içinde
gözümüzü açtık karanlıklar
karanlıklarda düşürüldü nüfus kütüğüne
iki heceli adımız
karanlıklarda koştuk: ekmek ekmek
karanlıklarda dipçiklendik
karanlıklar dost — karanlıklar ana
fakat bir farkımız var cümleden
biz alaca — karanlığın çocuklarıyız —.

Bırak yakma lâmbayı!
— yine üşüşecek pervaneler —
ne çıkar kahredici ise karanlık
ne çıkar kör gibiyseK
ne çıkar yalnız ellerimiz yaşıyorsa
nadasa bırakılmış tarlalar kadar rahatsız
— her şeye rağmen —
nadasa bırakılmış tarlalar misâli
başak başak konuşacağız elbet
ama gönül bu... —

Bırak dedim ya — yakma lâmbayı!
böyle daha iyi görebiliyorum olanı — olacakları
daha yakın karanlıklar — için döğüşenler
daha iyi
daha ölümsüz — daha mert ve cesur
ve bundan öte yalan — riya
bundan öte bir hiç oluşu insanların
süngü uçlarında son bulur bilinen — Allahlar
sessizce — yalnız bakışlarla söylenir o en güzel türkü
bir tutam kanlı toprakta aranır asırlar boyu yaşama
ve başlar yine karanlıklar —

Bırak yakma lâmbayı!
— bizler için olmamalı korku —
bırak - ki değişmez şimdilik
acıyı altın taslarla sunan hayat
değişmez maceramız —
yeter — ki parıl parıl yansın yüreğindeki devâsa ünld
tutuşacaktır elbette dağ dağ karanlıklar
sen yine mısralar oku — ezbere
o muhteşem
o altın yazımız «kitab-ı mukaddes» den.

A. Yılmaz GRUDALI

Ekonomi

Gün olur
Tütün satarsın ağam
Kilosu 20 kuruşa

Gün olur
Tütün alırsın ağam
Paketi 20 kuruşa.

Turhan GÜRKAN

Bu Gece

Bu gece,
Kırkına bastı Osman Efendi.
Kırkına bastı ama,
Evlenemedi şimdiye dek.
Gözünde tüttü zaman zaman;
Çoluk çoluk sevgisi, aile saadeti;
Geceleri uyku girmez oldu gözüne;
Benzi soldu kahve köşelerinde;
Kırkına bastı, evlenemedi Osman Efendi.
Aylığı yüzü bulmadığından,
Ayrı bir odası olmadığından,
Anası henüz ölmediğinden,
Evlenemedi Osman Efendi.

Müfide ANADOL

Yol Düşünceleri

— 1 —

Carcurundan asker yüklü,
Kara vagonlar kalkar.
Askerlerin dudaklarında ayrılık şarkıları,
Bir yağmur yağar inceden ince;
Yanlızlık insanı kahreder...
Hatıralarımızda kara vagonlar misali kardeş:
Eski günlerden başlar,
Carcurun istasyonunda gece yarısı;
Elinde titrek feneri sallana, sallana,
Makasçının yirmilik karısı;
Deli dolu vagonlara bakar...
Çıplak ayaklarında gençlik ateşi yanar,
İki eli göğsünde basılı kalmış,
Carcurun istasyonunda gece yarısı;
Makasçının karısı ağlarda ağlar...

—°2 —

Saat bir ile iki arası,
Bir tren geçer Turhal istasyonundan.
Aklımdan İstanbula doğru,
Bir yolculuk geçer.
Düşünceler beni çekip alır,
Sıcak gecelerin koynundan.
Gençlik günlerimin en güzel hatırası,
Erenköyle Pendik arası.
Birden sıyrılıp gurbet düşüncelerinden,
Eski günlerimin sarhoşluğuyla ben,
Kendimi Pendik banliyö treninin;
Vagonlarında bulurum.
Yırtarım içimdeki ümitsizliği,
Bütün düşüncelerden kurtulurum.
Üstelik birde sigara yakarım,
Trenlerde kucak kucak, diz dize oturmuş;
Anadoluyu bilmeyen,
Carcurundaki yirmilik kadını görmeyen,
İnsanlara bakarım...
Carcurundan asker yüklü kara vagonlar kalkar,
Kara vagonlar beni götürmez,
Kara vagonlar vefasız;
Tekerleklerinde ayrılıktan bahseden şarkılar...

Doğan ERGENELİ

Bir Sabah

Yağmur kokan sabahlardan birinde
Bulutlar yeşil yeşil uçuyor.
Gökyüzü aydınlık içinde
Sultanahmette kestaneler açıyor.

Bir İstanbul rüyası içindeyim;
Bütün güzellerile şehir gözlerimde.
Sonra uyandım, hayata karıştım:
Dünyam ve İstanbul başka biçimde.

Öyle şeyler görüyorki insan
Kimsesizler.. üst-baş yok.. yalnayaklar.
Bir yaşıyabilseler, bir bakım olsa
Yarını onlar kuracaklar.

Hey sokaklarına alıştığım şehir!
Ben yorgunum artık şarkılı akşamlarında.
Sevdalı da olsan neylenir
Şu güzelim dünyada yaşanmadıkça.

Sabah, gazeteleri okuyorsun,
Şaşıyor insan dünyanın haline:
Yine top sesleri, yine harp olacak
Gemiler açılacak denizlere.

Ölüm inecek insanlığa tezinden
Gazetene üzgün üzgün bakıyorsun.
Bütün politikacılar düşüyor gözünden
Aşık misali kan ağlıyorsun.

Sami KARAÖREN

Eski - Yeni Dergiler ve Nurullah Ataç'a dair

1940 ta Halide Edip, Hilmi Ziya, Sütki Yircali, H. İ. Dinamo, A. Halet Çelebi, Ahmet Necati gibi yazadarile aydınlarımıza, okur yazarlarımıza faydalı olmaya çalışan Yeni İnsanlık diye bir dergi vardı. «Yeni İnsanlık»a diğer 1939-1940-1941 dergileri gibi okur yazara bir yandan seçme sanat eserlerinden örnekler veriyor; bir yandan kültürlü bir insan için elzem olan bilgilerde araştırmalar yapan yazılarla derginin eğitici tarafını öne alıyordu. Şimdi bile tekrâr okuyunca eksik ve yanlış taraflarıda olduğu halde bu dergileri 1950-1951-1952 dergileriyle kıyaslamak, 1951 dergilerini tutmak için insanın faaln iyimser olması lâzım. Bir örnek vereceğim. Sütki Yırcalı almış «insanların ana hakları» konusunu tarih içindeki durumu ile inceliyor. Günümüzün dergilerine bakın değil böyle soysal bir konu ile ilgilenen yazıları hatta sanat konusunda «dört başı mâmur» araştırmalar yapan yazıları boşuna arıyacaksınız.

«Hukuku beşer beyannamelerinin müsbet hukuk meyanına girinceye kadar hulasasını yaptığımız bu cemiyet hâdiselerini yakınen tetkik edersek değişen ve her defasında sistemleştirilmek istenen teşrii selâhiyetleri ellerinde tutanlarla diğer sınıflar arasındaki rabıtalardır.

Yeni teknik zarüretlerle insanları ulaştığı her statta yeni şartlara göre doğan bu hakimiyet mefhumlarının yamalı çehresi arkasında medeniyetinin devamını ve bütünlüğünü temin eden ve daima olu hâlinde bulunan bir muhtevası vardır. Buda istihsale karışan halk kitleleriyle bunların sailerinin mahsul ve bütün cemiyetin müşterek malı olan aletlerdir. Yunan sitesinin serjinden yirminci asrın insan sayiine ve buğday kıran taştan mütekâmil fabrikaya kadar bu istihsal unsurları zincirleme birbirine bağlı ve birbirinin neticesi olarak çözülüp kopmadan devam edegelmiştir. Bu daimi tekevvün hâlinde bulunan ve insanlığın zaman içindeki birliğini teşkil eden bu unsurları sitatik bir sistemin kaidelerine râm etmek imkânı bulunmamış her sistem devrini ikmâl edince yıkılıp gitmiştir. Onun için insanla insan münasebetini değil insanla maddenin, istihsalle istihsal unsurlarının münasebetlerini organize edecek; daha geniş mânasile, insanla tabiatın rabıtalarını tesis edebilen kaideleri tanzime yarıyacak dinamik bir metodla medeniyetin seyrini takip etmek imkânı hâsıl olduğu zaman ferdin en geniş mikyasta inkişafı temin edilmiş bulunacaktır.» Biz Sütki Yırcalı'nın insanların ana hakları konusundaki araştırmasından bir parçayı alabiliyoruz. Şimdi bugün böyle bir araştırmıya mı giriyorsunuz hemen harşınıza dikilenler bulunuyor; sanat dergisinde bu konuların ne işe var diyorlar. Oysaki onlarda size böyle direnenlerde sanatçının bir ilham adamı olmadığını kabule mecbur kalmış kişilerdir. Ama sanatçının kültürünü, sanat olduğu kadar bütünlerin meydana koyacağını bilmezlikten gelirler. İşte 1940 larda çıkan Yeni İnsanlık kültürümüze faydası dokunduğunu kabul ettiği bir yazar için şöyle bir niceleme yapmıştır: «Nurullah Ataç neden bir dehâdır?» On yıldan beri — tabii 1940 nazaran — tekrar ede - ede ağızında tüy bitmişti. Humanizm cereyanı için tohumlar serpiyordu. Fakat kargalar bütün bu tohumları toplıyamadılar. Onun için, onun beklediği Humanizm hareketi bugün başlamuş bulunuyor. Bu onun yalnız edebiyatta bir sanat münekkidi olarak değil memleketin en isâbetli tefekkür sistemine doğru gitmesine âmil olan büyük bir mütefekkir olduğunu gösteriyor, demekle Nûri beyin o tarihte güdümsüz bir yazar olmadığını açıklamıştır. Olur ya, şimdi kalkıp on iki yıl sonra Yeni İnsanlık dergisinin diğer görüşlerini tartışmak bizi konu dışına çıkarız. Yalnız demek ki Nûri bey 1930-1940 yıllarında edebiyat ve sanat münekkitliği uğraşlarında olduğu kadar memleketimizde humanizm için emek sarfetmiş bir yazardır. Ya Nûri beyin bugününe bakın öyle değil mi? Alın Ulus gazetesini Mahmut Makallar Ali Dündarlar kuşağı diye yazdıklarını okuyun. Bugünde bizim neslin sanat faaliyetindeki yurt sevgisini, insan sevgisini bir anlatıyor, bir anlatıyor ki hani bizde neredeyse Yeni İnsanlık dergisi gibi Nûri beyin dehâsını incelemeye girişelim istiyeceğiz. Ama acele etmeyin; bir de bakıyorsunuz bir takım yazarları yurt sevgisi, insan sevgisi bahsinde alkışlamakla toplumcu bir sanat anlayışına, tarafgirlik eder, halkçı bir sanat anlayışını güderken Yeryüzünü konuşunca: onlar güdümlü sanatı savunuyorlar gibilerden kınamayı diline vird ediyor.

Bu hikâye ettiklerimizden şu sonuca varıyoruz: günümüzün havadan sudan olmak illeti aydanlarımıza okur - yazarlarımıza o kadar musallat olmuş ki kendi çapında ciddi konulara öğretici konular girişmeyi amaç edinen Yeryüzü'nü Nûri beyden tutun, Yaşar N. Nayıra kadar elbette ki yeni sanat bahsinde çalışmalarını inkâr edemiyeceğimiz aydınlar bile tuhaf karşılıyorlar. Biri, bir yandan kendi güdümlü güdümsüzlüğünü ıska geçip Yeryüzünün halkçı sanat anlayışını kınamaya gidiyor, biri Atatürk'ün en büyük tarafını anti-emperyalist tarafını ortaya koyan demeçlerini meclis zabıtlarında bırakmamızı istiyor. Bizde bir taraftan çıkardığı kitaplarla irtica karşı gelen bir tavır alan Yaşar N. Nayır'ın Atanın «insan mensup olduğu milletin varlığını ve saadetini düşündüğü kadar bütün cihan milletlerinin huzur ve refahını düşünmeli ve kendi milletinin saadetine nekadar kıymet veriyorsa bütün dünya milletlerinin saadetine hadim olmaya elinden geldiği kadar çalışın alıdır...» sözleri üzerinde duramıyan bir Atatürkçü olduğunu söylüyoruz ve Nuri Beyin tezatlar içinde bocaladığını güdümlü güdümsüz lüğünün nekadar zararı varsa kendisine dokunacağını söylüyoruz.. Bize ne!

Ahmet CEYHAN

TUMAN

Her gelen bana yüklendi birader, herkes beni hakaaz çıkardı, herkes bana güldü.. Birçokları da bu işi matrak olsun diye yaptığımı sandı. Böyle birşey aklımdan bile geçmemişti vallahi. Haksız da değildim; değildim ama hataliydim: Neticesiz bir işe girişmiş, boşu boşuna çene yormuştum. Ah bu kafa!..

Bu kafa birazcık işleseydi evimden çıkmazdım. Çıkmayınca da bunların hiçbiri olmazdı. Ozaman iyi bir gün geçirirdim belki de. Belki değil muhakkak! Neydi o sabahki nes'ene? Nerdeyse uçacaktım.. Rahat, delikesiz bir uyku uyumuş, güzel rüyalar görmüştüm; cebimde de birkaç kuruş vardı üstelik. Bu parayla tam bir hafta sırtüsü yatabilirdim. Keşke sırt üstü yatsaydım!. Düşünmedim. Birkaç insan görünce saadetimin artacağını umuyordum. Aptal, de, kafanı işletsene, düşünsene diraz! Burada sandet artıracak güleryüzler ne gezer? **Burası Anadolu! Her adımda sapsarı çehreler, çukura düşmüş gözler, çıplak ayaklar..** Fakat düşünemedim işte. Galiba hiçbirşey düşünemiyecek kadar mes'uttum. Dedim ya, rahat bir uyku, güzel rüyalar, bir insanı bir hafta yaşatabilecek kadar para ve bomboş bir gün...

Dışarıya çıkınca gözüme ilk çarpan sitmalı bir karın oldu. Sapsarı, koskocaman bir çocuk karnı! Hiçbir dalak büyümüş te büyümüş! Hiç te iç açıcı bir manzara değil, hattâ üzücü. Fakat ben o kadar üzülmedim doğrusu. Çünkü böyle manzaralar aramadığım kadar, tümen tümen bizim kasabada! Gayet normal ve olağan birşeydi bu. Sahibi bile gülümsüyordu. Sahibi beş altı yaşlarında bir kız çocuğuydu. Fistanının eteğini çarşaf niyetine başına geçirmiş, o kocaman karnı bütün zavallılığıyla meydana çıkmıştı. Çöp gibi ince bacaklarında yamalı uzun, kirli bir don vardı. Fakat bir endam, bir tavır, bir kırılıp bükülme ki sorma. Yumurcak çarşaflı bir kadın süsü veriyordu kendine. Yanında bir oğlanla bir kız daha vardı. Oğlan da ondan geri kalmazdı. hani. Kendine kelli felli bir erkek hali vermek hevesiyle başına kocaman bir kasket geçirmiş, fistanının uçlarını, parçaları salanan donunun arasına sokmuş, dağ gibi bir baba olmuştu. İşte sana bir aile. Benim aklım ermez bu çocukların işine. Çocukluğun o başı boş, uçsuz bucaksız saadetinden haberleri bile yoktur. Kalkar da binbir türlü acı içinde kıvrım kıvrım kıvranan büyüklerini taklit etmek isterler.. Bunun için onlara benzemiyen üçüncü çocuğu beğendim. Fakat o da pek hüzünlüydü, nerdeyse ağlıyacaktı.

— Sen niçin oynamıyorsun küçüğüm, dedim, sen niçin eteğini başına geçirmiyorsun?

Demez olsaydım keşke, keşke dilim o anda kökünden kopuversaydı!..

— Ben mi, dedi, benim tumanım (1) yok!

Artık göz yaşlarını tutamadı..

İçimde birşey «cız» ediverdi birdenbire, içimde birşey erir gibi, kopar gibi oldu. Saadetimden eser kalmadı, nes'eım iğne batırılmış bir balon gibi sönüverdi. «Lânet olsun! Lânet olsun!..» diye söylenerek uzaklaştım..

Sonra dolaş babam dolaş!.. Ama ne dolaşma, ne sıkıntılı, ne çekilmez gezinti.. Caminin önündeki kalabalığa karıştığım zaman bitkin bir haldeydim..

Kalabalığın ortasında kır saçlı, güler yüzlü, şık bir adam konuşuyordu.

— Kim bu? dedim.

— Milletvekilimiz «bilmem kim» dediler..

Dinledim, dinledim.. Etrafı toz pembe görüyordu bu adam; ona göre heryer günlük güneşlik, herkes hür, rahat ve mes'uttu. «Aziz hemşerilerim, diyordu, şöyle derin bir nefes alın. sonra söyleyin: hava hürriyet ve saadet kokmuyor mu?» Uzun uzun alkışladılar bu sözü. «Yaşa! Var ol!» diye bağırdılar. Adam gayet memnundu.

— Aziz hemşerilerim, diye devam etti, herşeye rağmen bir sıkıntısı, bir dileği olan varsa gelsin, söylesin bana; not edeyim. Derhal bir çaresine bakarım. İcab ederse Büyük Millet Meclisi'ne aksettiririm meseleyi..

Cebinden bir sigara paketiyle bir kurşun kalem çıkardı.

Bir yaşlı adam kendisine doğru ilerledi, birşeyler söyledi, millet vekili sigara paketinin arkasına birşeyler yazdı. Sonra ben yürüdüm. Sabahki meseleyi, çocukları anlattım. Sessiz sessiz dinledi ama «tuman» kelimesi ağzımdan çıkar çıkmaz kahkahayı bastı:

— Evlât, dedi, hikâye anlat demedik sana, bir derdin, bir dileğin var mı dedik.

— Efendim, diye tekeledim, bu..

Sözlerimi bitirmiye vakit kalmadan parlayverdi:

— Haddini bil delikanlı, diye gürledi, karşındakinin kim olduğunu unuttun galiba. Haydi bas bakalım!.

Etrafındaki ikibüklüm insanlar beni göğsümden ite ite kenara çıkardılar. Sonra bir sürü lâf!.. Yok haddini bilmemişim, yok alay eder gibi bir halim varmış, yok fakirlik Allah vergisiymiş, dert yanmak doğru değilmiş, bilmemne, bilmemne...

Serde fakirlik var, neylersin, her gelen bana yüklendi. Bir tek kişi ortaya çıkıp ta:

— Yahu, bu çocuk bir münasebetsizlik etmiş olsa bile, o sizin büyük ve kıymetli adaminız biraz daha kibar davranamaz mıydı? Paketin arkasına birşeyler karalasa, sonra: «Peki oğlum, haydi git!» dese kıyamet mi kopardf sanki? İçindeki sigaralar biter bitmez paketi bir köşeye atacak olduktan sonra bu kadar ince eluyip sık dokumanın ne manası vardı? demedi...

Tahsin YÜCEL

---

(1) Tuman: Don.

YAYIN

Yeditepe Yayınları
SAM AMCA
Samim Kocagöz

GAR SAATİ
Umran Nazif
Lüks kapaklı, temiz baskılı bu kitaplar birer lîradır.

YENİ
Ayda bir çıkar Sanat - Edebiyat dergisi.
Adres: P. K. 2048 - Bakanlıklar - Ankara.

Şu Dünya

Akşam, köprüdeyim
Ellerim ceplerimde
Dudaklarımda bir ıslık
Gelen vapurlara merhaba
Gidenlere güle güle
Bak el sallıyor bir adam.
Acaba yolcusu kim?

Vapur adalar vapuru
İçi tıklım tıklım dolu
Patronu, memuru, işçisi, serserisi
Çeşit çeşit insan işte.

Ya bir yolda batsa şu vapur
Amma da ağlıyanlar olur
Ve mirasa kondum diye sevinenler.

Gazeteler yazar gayri
Filanca bay, filanca bayan...
Bizimkilere dokunan olmaz.

Aynı vapur, aynı su, aynı şey: Ölüm.
Kimisi baş sayfalarda yazılır
Dizilir resimleri sıra sıra.

Aynı vapur, aynı su, aynı şey: Ölüm.
Kimisinin adı geçmez
Öldü denir sadece
Sayı söylenir.

A. İLKİN

TÜSAV

Hikâye

OYUN

Albert MALTZ'dan

— Sonra arabanın üstüne sıçrıyacağım...

— Unuttuğun şeyler var!

— Ne? Hayır, hiçbir şey unutmadım.

Adam:

— Unuttun, dedi. Ne alacaktın?

Oğlan kaşlarını çattı. Ufak bir çocuktu bu, henüz on yaşlarında filân. Küçük ince hatlı yüzü soğuktan morarmıştı. Uykuyu yenmek için gözlerini kırpıştırıyordu.

— Haydi, haydi!

— Başka bir şey hatırlamıyorum.

— Seni küçük budala, seni! Enselesinler istiyorsun galiba?

— Beni enseliyemezler. Buna benzer çok oyunlar oynadım. Bu işi nasıl becereceğimi biliyorum.

— Nasıl becerebilirsin? Ne yapacağını bile söyliyemiyorsun.

— Pekâlâ! Ne yaptığımı göreceksin!

— Bir şey göreceğim yok. Eve döneceksin. İşte senin yapacağın iş!

— Haydi be! Geçmişi tenekeli!

— Ne diye küfrediyorsun? Bu sana unuttuğunu hatırlatmaz ki. Sana bin defa söyledim, küfür istemiyorum diye. Haydudun biri olacaksın sen, evet, olacağın bu.

Bir sessizlik oldu. Adam içini çekti, kendi kendine «Eskiden ben bu saatte elimi yüzümü yıkardım, dedi. Sıcacık kahvaltımı eder, sefertasımı alıp tramvaya binmeğe giderdim.»

Gür, siyah bıyıklarının üstündeki karları silkeledi. «Küçük maymun, daha çok erken. Sen bu saatte yatakta olmalıydın!» diye düşündü. Sonra çocuğa:

— Haydi bakalım! dedi. Hâlâ hatırlamıyor musun?

Çocuk başıyla «hayır» işareti yaptı. Yüzü kederli bir şekilde buruşmuştu.

— Şimdi ne yapacaksın, oturup ağlıyacak mısın?

Çocuk:

— Ağlamıyacağım, dedi. Beni ne zannediyorsun sen? Çocuk mu sandın beni?

— Ya ne sanacaktım? Sana ne dedimse hepsini unuttun.

— Yok canım!...

Oğlan elini cebinden çıkardı, bir avuç kar aldı.

— O da nesi?

— Hiç. Eline kar aldım.

— Kör değilim, onu söylemene lüzum yok. Ama ne yapacaksın?

— Kar topu.

— Düşündüğün şey bu mu? Ben de ablana yardım etmek istiyorsun sandımdı.

— Pekâlâ, ne yapayım?

— Hiçbir şey! Yapman gereken şeyden başka herşeyi düşünüyorsun. Haydi gel buraya!

Çocuğu sert bir hareketle kolundan yakaladı ve sahanığa çekti.

— Torbayı unutmuşsun! Asıl lâzım olan şeyi unutmuşsun. Sen torbayı unutursan benim içim nasıl rahat eder?

Çocuk:

— Torbayı unutmadım, baba, dedi. Cebime koydum, sen de biliyorsun ya. Demin torbayı kastettiğini anlamadımdı.

— Herşeyi söylemelisin bana. Herşeyi bildiğinden emin olmalıyım. Çıkar bakayım onu. Elinde hazır bulunsun.

Oğlan cebinden buruşmuş bir torba çıkardı, içini üfliyerek açtı.

— Pekâlâ sonra ne yapacaktın?

— Sonra sütçünün evi dönmesini bekliyeceğim.

— Hangi evi?

— Şunu, şuradakini.

— Yeşili mi?

— Hayır, öbürkünü, yeşilin yanındakini.

— Neden yeşili değil?

— Aman! Hepsini biliyorum baba. Bunları tekrarlamıya lüzum yok ki.

— Eğer söylemezsen hemen şimdi eve dönersin, anladın mı?

— Çünkü yeşil evin önüne geldiği zaman, öbür evi dolanıp servis kapısına gidiyor. Sen hiç merak etme, baba, ben bu işi beceririm. hiç korkma sen.

— Bedereceğini biliyorum, diye adam cevap verdi. Ama şimdi hemen hazırlanmalıyız. Ellerin üşüyor mu?

— Biraz.

— Torbayı koluna al.

Adam çocuğun küçük, beyaz ellerini kendi iri, kırmızı ellerinin içine aldı, ağır ağır oğuşturmaya başladı.

— Peki, sonra?

— Evin öbür yüzünün köşesini geçtiği vakit hemen fırlayıp bir şişe kapacağım, şişeyi torbaya atıp aksi tarafa gideceğim.

— Koşarak mı?

— Hayır, ağır ağır.

— Seni görür de arkandan koşarsa kaçacaksın, değil mi?

— Hayır, yürümeğe devam edeceğim. Yanıma gelince ağlamıya başlıyacağım.

— Ağlıyabilecek misin bari?

— Tabii. Tecrübe ettim. Hattâ Jenny sahiden ağlıyorum zannettiydi. — Oğlan güldü. — Hırsızlık ederken enselenmiş gibi yaptıydım.

— Hişt! Fazla gürültü ediyorsun!

— Ellerim ısındı, baba.

— Sok cebine onları. Torbayı alacağım. Pekâlâ, eğer yakalanırsan ne olacak?

— Ağlamıya devam edeceğim ve sen, sen geleceksin, beni tanıdığını, benim fakir bir çocuk olduğumu söyliyeceksin..

— Hişt!

Adam eliyle oğlanın ağzını kapadı:

— Biri geliyor. Gözüne bir şey kaçmış gibi yap.

Oğlan gözünün birini kapadı; adam onunla meşgulmüş gibi davrandı. Yanlarından bir serseri geçti. Tipinin altıda körler gibi ayağını sürüyerek yürüyordu. Başını büyük bir bezle sarmıştı.

Adam kendi kendine «Bizim işler onlarınkinden daha şatafatlı gibi görünüyor» dedi. İkisi de onu karların altına kayboluncaya kadar gözleriyle takibettiler.

Çocuk:

— Kar gittikçe fazlalaşıyor, diye fısıldadı. Sütçü öbür köşeden beni göremez. Birden fazla şişe kaldırabilirim.

— Bir tane kâfi... Ha. O zaman ona seni tanıdığımı söyliyeceğim, sonra ne olacak?

— Sonra ona benim fakir bir çocuk olduğumu, annemin hasta yattığını, şişeyi bunun için aşırdığımı söyliyeceksin; eğer beni bırakırsa bir daha böyle şey yapmıyacağımı söyliyeceksin... Hepsi bu kadar; tamam, değil mi baba?

— Hepsi bu kadar. — Adam içini çekti ve bıyıklarını sildi:

— Karnın aç mı?

— Biraz.

Adam çocuğun kolunu sıktı.

— Ehemmiyeti yok. Benim de aç... Tükürür ve elini midene götürürsün. — Karın içine tükürdü ve karnını oğuşturdu..

— Yap bakayım.

Oğlan onu taklit etti; gülüştüler. Adam:

— Bu senin yemek yediğini, karnının dopdolu olduğunu gösterir, dedi.

— Tabii. İki yumurta, azıcık da söğüş yedim.

Yeniden gülüştüler.

— Eve dönünce birşeyler yeriz.

Adam doğruldu, iri vücudünü topladı.

— İşte sütçünün arabası. Torbayı al. Sana söylemeden bir şey yapma.

— Olur. — Çocuğun yüzü heyecandan renkten renge girdi. — Göreceksin işler yolunda gidecek. Ben kaç defa elma araklamıştım.

— Şunu da unutma: Eğer işler yolunda gitmezse, sana bağıracağım şeyi yap. Eğer «Kaç!» diye bağırırsam kaçarsın. Bana ne olursa olsun kaçarsın, anladın mı?

— Peki!

— Söz mü?

— Söz.

— Bana ne olursa olsun, anlıyor musun?

— Peki.

Sütçünün arabası ağır ağır sokağı geçiyordu. Adamla çocuk sahanlıkta büzüldüler.

— Su haznesinin yanına gelince. Heyecanlanma... Tamam, evlât, tam vakti, git!

Oğlan sahanlıktan çıktı; yumuşak kara saplanan ayaklarını yukarıya kaldırarak tan ağır ağır sokağı geçti. Adam «Kasketini indirmesini söylemeliydim, diye söylendi. Kar gözlerine kaçacak.»

Ağzını açıp nefes aldı. Göğsü kabarıyor, her nefes ona tuhaf bir keder veriyordu.

Sütçü evin arkasında kayboldu. Çocuğun vücudü öne doğru eğilmiş gibiydi. Arabanın ön tarafına sıçradı ve elini uzattı. Adam kendi kendine «Bu ona vakit kaybettirecek, dedi. Hay Allah belâsını versin, vakit kaybettirecek!»

Oğlan yumuşak karın üstüne atladı. Süt şişesini torbaya soktu ve çabucak uzaklaştı. Sütçü uzaktan sokağa çıkıyordu. Adam onu gözledi. Çocuk sokağın köşesini döndü. Tamam! Herşey yolunda, çocuk emniyetteydi.

Adam bıyığını sildi. Tükürüğünü yuttu ve derin derin nefes aldı, sonra çocukla buluşmağa gitti. Çocuk, yan taraftaki küme evlerin orada onu bekliyordu. Küçük yüzü göz alıcı bir şekilde parlıyordu.

— Oldu. Becerdim, değil mi? diye sordu.

Adam:

— Tabii, evlât, çok güzel becerdin, dedi. — Çocuğun başını okşadı. — Torbayı ben taşıyayım.

Çocuk:

— Ben daha iyi taşırım, dedi.

— Pekâlâ!

— Biliyor musun, baba, kolay bir iş. Bir tane daha alabilirdim.

Yumuşak kar üstünde koşup kayarak babasını takibediyordu.

— Yarın iki tane alayım mı, baba? Alayım mı?

Adam cevap vermedi.

— Söylesene, baba! — Oğlan onun paltosunu çekiyordu.

— Ne?

— Alayım mı?

— Neyi?

— Söyledim ya sana.

— İşitmedim.

— Yarın iki tane alayım mı? Çok kolay bu, iki tane de aşırabilirim.

— Olmaz!

— Ama, iki tane alabilirim.

— Olamaz!

Ses çıkarmadan yürüyorlardı. Çocuk:

— Bunu arkadaşlara anlatmayı öyle istiyorum ki, dedi.

Adam durdu:

— Eğer bunu kimseye söylersen seni gebertirim. İşitiyor musun? Gebertirim seni!

— Tabii, biliyorum, bir şey söyliyeceğim. Yalnız, söylemek isterdim.

— Bu yaptığımız hırsızlıktır, dedi adam. Hırsızlıktır bu!

— Tabii, hırsızlık olduğunu biliyorum. Haydi yürüsene baba, üşüyorum.

Yollarına devam ettiler. Yağan karın altıda başları öne eğilmişti.

— Ayakların ıslandı mı?

— Biraz!

— İşe girince sana lâstik alacağım. Çizme de alacağım, av çizmesi. Ayakların ıslanmadan karda istediğin kadar yürüyebilirsin.

Çocuk:

— Belki İşsizlere Yardım Komitesi'nden benim için lâstik alabilirsin, dedi.

— Belki. İstemiştim zaten. Bir daha söylerim.

— Ayaklarımın ıslanmasından korkmuyorum ben.

Birdenbire adam yine durdu:

— Hırsızlığın kötü bir şey olduğunu biliyorsun, değil mi?

— Tabii biliyorum, baba.

— Biliyorsun ki bunu sırf ablan için yaptık.

— Tabii. Biliyorum.

Adam devam etti:

— Ömrümde hırsızlık etmedim ben. Her zaman güç işler yaptım, hayatım boyunca. Ben iyi bir işçiyim. Ailemi her zaman iyi tuttum. Annene sorabilirsin.

Çocuk:

— Biliyorsun ki baba, dedi, sen hırsız değilsin. Ben de hırsız olmıyacağım. Hırsızlığın kötü birşey olduğunu biliyorum.

— Hani elma çaldığını söylemiştin?

— Oh, baba, bilirsin ya insan arada sırada böyle şeylere heves eder.

Adam:

— Tabii, tabii, biliyorum, dedi.

— Ama ben hırsızlık etmiyeceğim. Ben senin gibi güç kuvvetli bir adam olacağım; işe gireceğim. Sahi söylüyorum, baba.

Adam oğluna baktı. Kendi kendine «Zavallı çocuk, dedi. Ben senin yaşındayken boyum seninkinden bir karış uzundu. Zavallı çocuk, senin büyümene fırsat vermiyecekler ki.»

Çocuk:

— Biliyor musun, baba, dedi, üşüyorum.

Beyaz, lekesiz karın üzerinde ağır ağır yürüdüler.

(Çeviren: N. Ö.)

UYKU

Bir döşekte upuzun
Ufuklar ötesine uzanmış
Ayakları mahzun.

Çatlamış iki gözü tam ortasından
Bakkal kasap yazmaz olmuş hesaba
Yüreğine bağdaş kurmuş oturmuş
Homur homur homurdanan fabrika.

Paslı uykuları boydan boya uğultu
Alnında damar damar damarlaşmış ter,
Kaynar kazanlarla devrilmiş başına uyku.

Cahit IRGAT

Fransız Sinemacılarının Mücadelesi

(Geçen sayıdan)

Buna karşılık Fransızlar, dublâjı yapılacak diğer bütün yabancı filimlerin 65'i geçmemesini, Fransız-Amerikan sinemacıların ortaklaşa filim yapmalarını (co-production) kolaylaştırmayı kabul ediyorlardı. Gene Fransız sinemacılarının istedikleri hükümet yardımı, 23 eylülde Fransız parlâmentosunun kabul ettiği 'Fransız Sinema Endüstrisine Geçici Yardım Kanunu' ile sağlandı. Sinema biletlerinden alınacak özel bir verginin sağlıyacağı gelir, bâzı şartlarla, yeni filimlerin istihsalinde yardım fonu olarak kullanılacaktı. Gerçi bütün bu anlaşma ve yardımlarla Fransız sinemacıları fazla birşey kazanmış olmuyorlardı, fakat ilk adım olarak yine de bir başarı sayılabilirdi. Nitekim filim istihsalinde yeniden bir artma göründü, 1947'de 60'a düşen yıllık filim sayısı, 1948'de 90'a, 1949'da 104'e çıktı. Bununla beraber Hollywood mücadeleyi terketmiş değildi. Paris anlaşmalarından sonra, rejisör, artist, teknisyenlerini Fransa'ya yolluyarak, Fransızlarla 'ortaklaşa' filim çevirtmeye başladı. Aslında Fransızların bu co-production'larda rolleri ve kazançları pek azdı, Amerikalılar memleketlerine nazaran Fransa'da çok daha düşük olan el emeğinden faydalanarak ucuzca meydana getirdikleri filimlerle Fransız sinema endüstrisi için tehlikeli oluyorlardı. İkinci bir karşı-koyma hareketi sonunda bu co-productionlar da azaltıldı. Amerika hükümetinin, 1948'denberi Paris anlaşmalarının yeniden gözden geçirilmesi ve en azdan Blum-Byrnes anlaşması'na dönülmesi yolundaki her hareketi, Fransız sinemacıları tarafından bu anlaşmaların ancak Fransız sineması lehine düzenlenebileceği cevabiyle karşılandı. Geçen mayıstaki son müracaatinin de uyandırdığı aynı tepkiden sonra, Amerika, Fransız sineması aleyhine daha örtülü yeni bir harekete girişti. Birkaç ay önce, Amerikan mali sermayesiyle sıkı bağları olan ve Fransa'nın en büyük stüdyoları sayılan birkaç stüdyo kira ücretlerini artırdılar. Bu, filim istihsalini önleyici bir darbe idi, çünkü Fransa'da filimler, çoğu küçük şirket halinde teşekkül eden prodüktörlerin, stüdyoları kiralaması suretiyle çevrilir. Bunun ardından gene aynı stüdyoların birer birer kapanmıya başladığı görüldü. Hollywood böylece Fransız sinemasını içinden fethetmek istemektedir. Çünkü filim istihsali azalınca, quota ile Fransız filimlerine ayrılan süre içinde oynatılacak filim bulunmıyacak, ve quota kendiliğinden Amerikalılar lehine bozulmuş olacak. Fakat ne kadar el altından yürütülürse yürütülsün bu son hareket de sinemacıların gözünden kaçmadı. Zaten, İngiliz sinemacılarının 1927'denberi Hollywood'a karşı kısa aralıklarla yürüttüğü savunma hareketi, Avrupa sinemacılarında büyük bir uyanıklık meydana getirmiştir. Şu var ki, İngilizler bu hareketlerinde hükümet tarafından desteklenıyorlardı, halbuki Fransız sinemacıları böyle bir destekten mahrumdurlar. Şimdiye kadarki başarıları da halk tarafından gösterilen yakın ilgi sayesinde olmuştur. Sinema tarihinde, bir memleket sineması-nın başka bir sinema tarafından ortadan kaldırılabileceğini gösteren misaller vardır. Her halde, zengin bir geleneği olan Fransız sinemasının ortadan kalkmasına ne Fransız sinemacıları ne de Fransız halkoyu kolay kolay razı olmıyacaklardır.

N. ÖZER

YERYÜZÜ
Siyasi imtiyazı haiz
FİKİR, SANAT DERGİSİ
Sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden:
Mehmet Abidin ÖZKAN
Abone: 6 aylık 200, yıllığı 400 Kuruş.
İdare yeri: Yeşildirek, Çeşnici sok. No. 1-3
Cağaloğlu - İstanbul.
Müracaat adresi:
Metin Özek, P. K. 38 - Aksaray - İstanbul.
Çituri Biraderler Basımevi.